

З ПЛЕЯДЫ КЛАСІКАЎ – ЕЎДАКІМ РАМАНАЎ

Сёлета спаўняецца 160 гадоў з дня нараджэння Еўдакіма Раманавіча Раманава (1855 – 1922), славу тага беларускага этнографа і фалькларыста, археолага і мовазнаўцы. Ён нарадзіўся ў мястэчку Нова-Беліца Гомельскага павета Магілёўскай губерні ў мяшчанскай сям’і, працаваў настаўнікам на Магілёўшчыне, адкуль і пачаў рабіць першыя крокі ў вялікі свет навукі.

Як адзначаюць усе даследчыкі творчасці Е. Раманава, з самага пачатку яго навуковая дзейнасць – вывучэнне мовы і традыцыйнай культуры беларусаў, даследаванне помнікаў археалогіі – спалучалася з вялікай сацыяльнай актыўнасцю. Сапраўды, у канцы XIX ст. быць беларускім народазнаўцам – значыла глыбока ўсведамляць місію адкрыцця ўсяму свету сваёй Айчыны і яе культуры. Е. Раманаў супрацоўнічаў з Расійскай акадэміяй навук*, рыхтуючы публікацыі, занатоўваў побыт, традыцыі і вераванні сялян і іншых сацыяльных груп, збіраў узоры народнай творчасці. Рэдактарская дзейнасць даследчыка была плённай. Пад яго рэдакцыяй выходзілі дадаткі да “Магілёўскіх губернскіх ведамасцей”, “Матэрыялы па гістарычнай тапаграфіі Віцебскай губерні. Паведамленні”, “Магілёўскай даўніны”, “Матэрыялы па этнаграфіі Гродзенскай губерні”, “Крыніцы для гісторыі Магілёўскага краю” і іншае. Па ініцыятыве Е. Раманава і пры яго актыўным удзеле былі заснаваны Віцебскі, Магілёўскі і Віленскі этнаграфічныя музеі, куды навуковец перадаў шмат уласных знаходак.

Артыкулы пра Е. Раманава змешчаны на старонках энцыклапедычных выданняў па гісторыі, археалогіі, мовазнаўстве, этнаграфіі і фальклору. Унёсак навукоўца ў беларускую фалькларыстыку ў тым, што ён адным з першых апублікаваў вялізную колькасць – больш за 10 тысяч фальклорных тэкстаў – дакладна запісаных песень, казак, замоў, прыпевак і твораў іншых жанраў. У прадмове да першага тома “Беларускага зборніка” (два выпускі ў адной кнізе; 1886) укладальнік пазначыў: “Пачатак зборніку пакладзены ў 1876 годзе”. Так мы даведваемся, што прайшло дзесяцігоддзе працы, дум і спадзяванняў даследчыка, перш чым ён змог сціпла ацаніць уласную працу на старонках выдання: “Лічым патрэбным без усялякіх сумненняў заявіць, што ў справе збірання твораў вуснай народнай паэзіі беларусаў адносім сябе да чорнарабочых” [5].

Сёння працу аднаго Е. Раманава можна параўнаць з дзейнасцю цэлага аддзела навукова-

даследчага інстытута. Ён сабраў і апублікаваў замовы, батлечныя тэксты, духоўныя вершы, апісанні каляндарных і сямейных абрадаў, тысячы песень – калядных, валачобных, юраўскіх, куставых, купальскіх, пятроўскіх, дажыначных, хрэсьбінных, вясельных і пазаабрадавых. Е. Раманаў распрацаваў класіфікацыю казкі, сцвердзіў тэзіс пра надзвычайную інфарматыўнасць чарадзейнай казкі ў плане рэканструкцыі архаічных вераванняў. Трэці выпуск “Беларускага зборніка” стаў першым асобным выданнем беларускага народнага эпаса: да Е. Раманава беларуская казка публікавалася мала і толькі ў агульных фальклорных зборніках. Навуковец – не толькі буйны збіральнік вуснай народнай творчасці, але і наватар методыкі яе збірання і сістэматызацыі.

Еўдакім Раманаў планаваў выдаць свае матэрыялы ў 15 кнігах, але з друкаваннем зборніка ўзнікла нямала цяжкасцей. Пры жыцці даследчыка выйшла толькі 9 тамоў (1886 – 1912), 10-ы том выпусціў Інбелкульт (1928)**, падрыхтаваныя 11 – 14-ы тамы страчаны падчас Другой сусветнай вайны, а лёс 15-га тома невядомы.

Публікацыі Еўдакіма Раманава не толькі належаць гісторыі беларускага народазнаўства, але і па-ранейшаму служаць важнай крыніцай для вывучэння традыцыйнай культуры беларусаў. Гэта – энцыклапедыя побыту, творчасці, матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа XIX – пачатку XX ст. Грандыёзная задума навукоўца – шматтомны “Беларускі зборнік” – застаецца помнікам даследчыку і цэлай “эпосе вялікіх адкрыццяў народнай культуры”.

Спіс літаратуры

1. **Беларуская фалькларыстыка** : Збіранне і даследаванне народнай творчасці ў 60-х гадах XIX – пачатку XX ст. / Г. А. Пятроўская, І. К. Цішчанка, У. А. Васілевіч [і інш.]; пад рэд. А. С. Фядосіка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1989. – С. 82 – 94.
2. **Бандарчык, В. К.** Еўдакім Раманавіч Раманаў / В. К. Бандарчык. – Мінск, 1961. – 305 с.
3. **Асветнікі зямлі беларускай X – пач. XX ст.** : энцыкл. давед. – Мінск, 2001. – С. 348 – 349.
4. **Пыпин, А. Н.** История русской этнографии : в 4 т. / А. Н. Пыпин. – СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1890 – 1892. – Т. 4 : Белоруссия и Сибирь. – 1892. – С. 162 – 166.
5. **Романов, Е. Р.** Белорусский сборник. Вып. 1 – 2 : Песни, пословицы, загадки / Е. Р. Романов. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1885. – С. VIII.

Настасся ГУЛАК,
кандыдат філалагічных навук.

* Дзейнасць Е. Раманава адзначана медалямі і імяннымі прэміямі Расійскай акадэміі навук, а таксама дыпламамі навуковых таварыстваў.

** **Романов, Е. Р.** Белорусский сборник (Киев, 1866. Т. 1. Вып. 1, 2; Витебск, 1887. Вып. 3; Витебск, 1891. Вып. 4; Витебск, 1891. Вып. 5; Вильна, 1901. Вып. 6; Вильна, 1910. Вып. 7; Вильна, 1912. Вып. 8, 9; Менск, 1928. Вып. 10).